

Fikret Karčić

PITANJE JAVNOPRAVNOG PRIZNANJA ISLAMA U JUGOSLOVEN- SKIM KRAJEVIMA NAKON PRESTANKA OSMANLIJSKE VLASTI

Javnopravno priznanje označava da je islam u određenoj zemlji zadobio status zakonom priznate vjere. Ovaj status je uključivao pravo javnog ispovijedanja islamskog učenja, vršenja vjerskih obreda i grupisanja vjernika u vjersku zajednicu. Zakonom priznate vjerske zajednice u zemljama u kojima je postojala povezanost vjere i države uživale su status pravnih lica javnog prava što je značilo da imaju posebne veze s javnim vlastima i da posjeduju pogodnosti koje ne pripadaju pravnim licima privatnog prava.¹⁾

U gotovo svim jugoslovenskim zemljama u vrijeme nakon prestanka osmanlijske vlasti postojala je povezanost vjerskih zajednica i državne vlasti. Zbog toga je javnopravno priznanje islama predstavljalo pokazatelj opšteg pravnog položaja muslimanskog stanovništva, pa se u tom kontekstu treba i istraživati.

I

Pitanje regulisanja pravnog položaja muslimanskog stanovništva postavljeno je u jugoslovenskim krajevima u toku borbe za oslobođenje od osmanlijske vlasti. Njegovo rješavanje se odvijalo na dva plana: međunarodnom i unutrašnjopolitičkom.

Na međunarodnom planu, velike evropske sile su inicirale unošenje posebnih klauzula u pojedine međunarodne ugovore kojima su oslobođene i novouspostavljene balkanske države obavezne da muslimanskom stanovništvu na svom području osiguraju zaštitu vjere i nesmetano uživanje građanskih prava. Od jugoslovenskih zemalja, ovakve obaveze su preuzele Srbija i Crna Gora na osnovu Berlinskog ugovora o miru iz 1878.²⁾

¹⁾ Podjela na javno i privatno pravo pripada klasičnoj teoriji prava. Prihvaćena je u pravnim sistemima građanskih država. Javno pravo obuhvata one grane prava u kojima je bar jedna strana nosilac javne vlasti koji se pojavljuje kao takav. Time se javno pravo razlikuje od privatnog prava, gdje su obje strane lišene tog svojstva. Kriteriji razlikovanja javnog i privatnog prava ni u teoriji građanskih država nisu opšteprihvaćeni. Savremena jugoslovenska pravna teorija ovu podjelu ne prihvata. (Up., Pravna enciklopedija, Beograd 1979., 493).

²⁾ Više o tome, vid., Vladimir — Đuro Degan, Međunarodnopravno uređenje položaja Muslimana sa osvrtom na uređenje položaja drugih vjerskih i narodnih skupina na području Jugoslavije, Prilozi Instituta za istoriju radničkog pokreta u Sarajevu, VIII (1972), 55-105.

Na unutrašnjopolitičkom planu, Srbija i Crna Gora su pristupile regulisanju pravnog položaja muslimanskog stanovništva u toku opšteg pravnog uređenja stanja u oslobođenim i prisajedinjenim krajevima. To je činjeno u namjeri da se muslimanima osigura osnova za uključivanje u novi državnopravni sistem i da se zadovolji evropsko javno mnjenje koje je od balkanskih država zahtijevalo i očekivalo politiku vjerske snošljivosti i građanske jednakosti.

Pitanje regulisanja pravnog položaja muslimanskog stanovništva postavilo se i pred Austrougarsku Monarhiju nakon što je dobila mandat da okupira Bosnu i Hercegovinu. Međutim, pravno-političke posljedice okupacionog mandata i ciljevi intervencije evropskih država u pitanju Osmanlijske Carevine dali su rješenju ovog pitanja u BiH nešto drugačiji vid nego što je to bio slučaj sa stanjem u Srbiji i Crnoj Gori.

II

Osmanlijsko odstupanje s Balkana, intenzivirano porazom u ratu 1876-1878, šokiralo je muslimane na ovom području. Državnopravna i kulturna veza s Osmanlijskom Carevinom i Istokom se kidala, a umjesto toga nametala se potreba uključivanja u državnopravne zajednice naroda koji su pripadali drugoj vjeri. Istovremeno, muslimanske skupine na Balkanu su zakoračile u kulturnu sferu srednje i jugoistočne Evrope. Kad se ima na umu da se muslimansko stanovništvo u to vrijeme prvenstveno vjerski identifikovalo, jasno je kakav je učinak imalo javnopravno priznanje na odvijanje ovih procesa.

Sam akt priznanja islama u pojedinim jugoslovenskim državama bio je određen načinom na koji je u konkretnom slučaju bio regulisan odnos države i crkve.

U Srbiji je, godinu dana nakon povlačenja turskih garnizona, ukazom kneza Mihaila Obrenovica od 18. V 1868. muslimanskom džematu u Beogradu predana na korištenje Bajrakli džamija, određena državna pomoć za njeno održavanje i plata vjerskih službenika.³⁾

U ovim postupcima kneza Mihaila vidimo akte političke i vjerske tolerancije muslimana, ali i implicitno priznanje islamske vjere (pravo vršenja vjerskih obreda, javnog ispovijedanja i grupisanja u vjersku opštinu). Ovo priznanje je pretočeno u zakonski tekst nakon ratova s Turskom 1876-1878, kada se suverenitet Srbije proširio na teritorije sa znatnim dijelom muslimanskog stanovništva. Privremeni zakon o uređenju oslobođenih predjela izdan 3. I 1878. u Nišu sadržavao je sljedeće odredbe:

»Zakon srpski daje zaštitu građaninu srpskom hrišćanske kao i građaninu srpskom muslimanske ili koje druge zakonom priznate vere« (čl. 76)

»Gračanin muhamedanske kao i građanin hrišćanske i svake druge zakonom priznate vere, ima pravo i slobodu na javno izvršivanje verozakonskih obreda veroispovesti svoje« (čl. 77)⁴⁾

³⁾ Mehmed Begović, Vakufi u Jugoslaviji, Beograd 1963., 6.

⁴⁾ Zbornik zakona i uredaba izdanih u Književstvu Srbiji od 5. avgusta 1877. do 12. juna 1878., 32 (XXXII), Beograd 1878, 266.

Gotovo identične navode sadrži i Uredba o uređenju oslobođenih oblasti izdata u Beogradu 18. VIII 1913. nakon poraza Turske u balkanskom ratu i prestanka osmanlijske vlasti u Novopazarskom sandžaku, Kosovu i Makedoniji.⁵⁾

Kao obilježje javnopravnog priznanja islama u Srbiji pojavljuje se i važenje šerijatskog prava u porodičnim i statusnim pitanjima muslimana, što je osnaženo Uredbom o uređenju sudova i o sudskom postupku u prisajedinjenim oblastima Stare Srbije od 7. VI 1914. (čl. 52)⁶⁾

Pitanje priznanja islama u Crnoj Gori se takođe postavilo nakon ratova 1876-1878, kada je pet turskih kadiluka došlo u okvir ove države, i prešlo put od vjerske i političke tolerancije muslimana do priznanja islama *via facti*. U odsustvu drugih zakonodavnih faktora, izjave i akti knjaza Nikole predstavljali su osnovu javnopravnog priznanja islama. Tu u prvom redu mislimo na okolnost da je knjaz nekoliko godina nakon prisajedinjenja oslobođenih krajeva imenovao vjerskog starješinu crnogorskih muslimana — muftiju — dajući mu ovlaštenje i da sudi muslimanima po šerijatu »onako isto kao što je bilo u turski vakat«.⁷⁾ Imenovanje vjerskog starješine i pravo primjene vjerskog prava su očigledno obilježja javnopravnog priznanja islama.

U prijestonoj besjedi pred skupštinom na Nikoljdan 1905. crnogorski vladar je podsjetio da je muslimane, »koji ne ustupaju dobrim vladanjem, radom i poslušnošću svojim hrišćanskim sugrađanima«, izravnjao u slobodama i pravima s njihovom krštenom braćom u državi, ne sprječavajući im ni održavanje duhovnih veza s halifom u Carigradu.⁸⁾

Na status islama kao priznate vjere ukazuje i Opšti imovinski zakonik za Knjaževinu Crnu Goru iz 1888. koji je među vlasnike (imaonike) vjerskog značaja svrstao i »sve nehrišćanske bogomolje i druga postojana vjerska uređenja (npr. muhamedanske džamije itd.) u koliko je država samu vjeru priznala« (čl. 717)⁹⁾ Za razmatranje priznanja islama u Crnoj Gori značajan je i Zakon o sudskom postupku u građanskim parnicama od 1. XI 1905. koji u čl. IV uvodne odredbe propisuje:

»Duhovne sudske vlasti i šerijatski sudovi vršice i ubuduće sudsku vlast u bračnim sporovima u koliko se predmetni sporovi ne bi odnosili na imovinsko pravo«

Priznanje primjene šerijatskog prava i nadležnosti šerijatskih sudova podrazumijeva i priznanje islama kao vjere. Potvrda uspostavljenog stanja sadržana je i u sažetoj odredbi čl. 129 crnogorskog ustava od 6. XII 1905:

⁵⁾ Srpske novine, br 181, 21. VIII 1913.

⁶⁾ Srpske novine, br 126, 10. VI 1914.

⁷⁾ M. Karađuzović, Crnogorski i bosanskohercegovački muslimani i nadležnost šerijatskih sudova, Glas Crnogorca (Cetinje), br. 4, 31. I 1912.

⁸⁾ Isto

⁹⁾ Opšti imovinski zakonik za Knjaževinu Crnu Goru, novo zvanično izdanje, na Cetinju u državnoj štampariji, 1898.

»Unutrašnja uprava Muhamedove vjeroispovijesti pripada muftiji Crnogorskom«,¹⁰⁾

U Srbiji i Crnoj Gori pravoslavlje je bilo državna vjera i druge vjere, među njima i islam, su zakonom ili drugim pravnim aktima zadobijale javnopravno priznanje koje je povlačilo ranije spomenute posljedice.

U BiH u vrijeme osmanlijske vlasti islam je imao status državne vjere. Faktički, a kasnije i pravni prestanak sultanovih suverenih prava na ovu teritoriju odrazio se i na status islama. Od državne vjere on će postati jedna od zakonom priznatih vjera.¹¹⁾

Pošto je okupacija podrazumijevala zadržavanje postojećeg pravnog stanja u zemlji, nije se postavilo pitanje priznanja islamske vjere već uređenja odnosa okupacionih vlasti i vjerskih zajednica u BiH na načelu vjerske jednakosti zbog čega je, pored ostalog, Austro-Ugarska zvanično tražila mandat za okupaciju.

Zbog umirenja bosanskohercegovačkih Muslimana, prilikom provođenja i regulisanja okupacije, Austro-Ugarska se više puta obavezala na poštovanje islamske vjere (proklamacija na narod BiH koju je general Josip Filipović izdao u ime monarha, Konvencija o regulisanju okupacije BiH od 21. IV 1979). Međutim, za priznanje javnopravnog statusa islamske vjerske zajednice važna je okolnost kontinuiranog funkcionisanja šerijatskih sudova i njihovo normiranje naredbama austrougarskih vlasti,¹²⁾ kao i uspostavljanje islamskog vjerskog starješinstva odvojenog od kancelarije šejhul-islama u Carigradu. Carskim dekretom od 17. X 1882.¹³⁾ kojim je imenovan reis-ul-ulema i četiri člana ulema medžlisa, ustanove konstruisane po uzroku na sinod hrišćanske crkve, islam je potvrđen kao zakonom priznata vjera, a njeni sljedbenici kao vjersko udruženje koje država štiti, ali i nadzire (odobrava izbor vjerskog poglavara, proglašenje i izvršenje propisa vjerske administracije i sl).

Nakon aneksije BiH 1909. Austro-Ugarska je mogla da pristupi ozakonjenju vjerske politike iz okupacionog perioda. Zemaljski ustav za BiH od 17. II 1910. u čl. 8 je kao priznata vjerska udruženja (zajednice) naveo: islamska, srpsko-pravoslavna, rimo-katolička, grko-katolička, evangelička augsburškog i helvetskog zakona i jevrejska.¹⁴⁾

U BiH je na području odnosa države i vjerskih zajednica prihvaćeno rješenje poznato pod imenom »sistem priznatih vjerskih zajednica« ili »sistem pravne države« koji je važio u Austrougarskoj Monarhiji. Proglašena je sloboda vjere i savjesti, vršenje vjerezakona u kući ujamčeno je svakome, a javno samo članovima priznatih vjerskih udruženja ukoliko to nije u protivnosti s javnim obzirima. Po ovom sistemu država na osnovu svog suvereniteta odlučuje koje će vjere i ukoliko »priznati«, tj. dozvoliti njihovim sljedbenicima da obrazuju vjerske zajed-

¹⁰⁾ Ustav za Knjaževinu Crnu Goru, drugo izdanje, Cetinje, 1907.

¹¹⁾ Up., Eugen Sladović, Zenidbeno pravo, Zagreb 1925, 96.

¹²⁾ Zbirka naredaba za šerijatske sudove 1878-1900, Zemaljska vlada i Vrhovni sud za BiH, Sarajevo, bez godine izdanja.

¹³⁾ Sarajevski list, g. V, br. 150, 5. XII 1882.

¹⁴⁾ Glasnik zakona i naredaba za BiH, 1910/I, 21 i dalje.

niče i javno vrše vjerske obrede. Kao korporacije javnog prava, vjerske zajednice su uživale niz prednosti nad privatnopravnim licima kao što je oslobađanje od poreza ili »stvarni imunitet«, te pravo ubiranja vjerskog prireza. Državni funkcionari su učestvovali u vjerskim manifestacijama, a vjera i vjerski obredi su uživali krivičnopravnu zaštitu, itd. S druge strane, država je vršila pravo nadzora nad vjerskim zajednicama.¹⁵⁾

Značajno je spomenuti da je Zemaljska vlada za BiH svojim aktom br. 27698/I od 9. II 1902. odredila da se kao zakoniti naziv upotrebljavaju izrazi »muslimani« za sljedbenike islama i »islamska vjera« za samu vjeru.¹⁶⁾

Aneksija BiH postavila je pred državnu cjelinu Austrougarske monarhije pitanje regulisanja pravnog statusa islama. Bosanskohercegovačko stanovništvo je pravno postalo podanicima austrougarskog monarha, a kretanje i nastanjanje Muslimana u zemljama Monarhije postalo je svakodnevna pojava. Pitanje javnog iskazivanja islamske vjere i običaja bilo je potrebno zakonski urediti.

U jugoslovenskim zemljama koje su do 1918. bile uključene u državnu okvir Dvojne Monarhije to je učinjeno putem donošenja dva zakonska teksta. Za Sloveniju i Dalmaciju važio je Zakon o priznanju sljedbenika islama po hanefitičkom obredu kao vjerozakonsko društvo od 15. VII 1912.¹⁷⁾ a za Hrvatsku i Slavoniju Zakon o priznanju islamske vjeroispovijesti od 27. III 1916.¹⁸⁾ Oba zakona sadrže gotovo istovjetne ideje i rješenja o regulisanju statuta islama i muslimana.

Na prvom mjestu, islam je uvršten među zakonom priznate vjeroispovijesti (čl. 6 zakona od 15. VII 1912., odnosno čl. 1 zakona od 27. III 1916.).

Oba zakonska teksta navela su i posljedice koje proističu iz javnopravnog priznanja islama. Sljedbenici islama (»muslimani« prema zakonu od 27. III 1916) imaju pravo u granicama zakona svoju vjeru javno ispovijedati, svoje vjerske, nastavne i zakladne poslove samostalno uređivati i njima upravljati, ali bez uštrba na pravo vrhovnog državnog nadzora (čl. 1. zakona od 27. III 1916.). Islamska vjerska zajednica (po zakonskoj terminologiji »muslimanska vjerozakonska zajednica«, odnosno »vjerozakonsko društvo sljedbenika islama po hanefitičkom obredu«) u pogledu svoje ličnosti, ispovijedanja vjere i u pogledu vjerskih službenika uživa istu pravnu zaštitu kao i druge zakonom priz-

¹⁵⁾ Toma Pavlović, Odnos državnoga i crkvenoga zakonodavstva, naročito s obzirom na zaključenje braka, Spomenica VI Glavne skupštine Kongresa pravnika Kraljevine Jugoslavije u Zagrebu dana 7-9. IX 1934, Zagreb 1935., 42.

¹⁶⁾ E. Sladović, Priručnik zakona i naredaba za upravnu službu u BiH, Sarajevo (1915), 136.

¹⁷⁾ List državnih zakona za kraljevine i zemlje zastupane u Carevinskom vijeću, 1912, 875-876. (Za prepis integralnog teksta ovog zakona dugujem zahvalnost Ishaku Aleševiću, imamu u Ljubljani).

¹⁸⁾ Zbornik zakona i naredaba valjanih za Kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, 1916, 149-151.

nate vjeroispovijesti (čl. 6 zakona od 15. VII 1912., odnosno čl. 2 zakona od 27. III 1916.) Država ima pravo nadzora nad radom Islamske vjerske zajednice. U slučaju kad ova prekorači svoj djelokrug, upravne vlasti će primijeniti zakonita prisilna sredstva (čl. 5 zakona od 15. VII 1912., odnosno čl. 6 zakona od 27. III 1916.). Nauka, uredbe i običaja islama uživaju državnu zaštitu ukoliko nisu u suprotnosti s državnim zakonima čl. 6 st. 2 zakona od 15. VII 1912., odnosno čl. 2 st. 2 zakona od 27. III 1916.) Na osnovu ovog propisa u zemljama Austrougarske Monarhije osim BiH nije bilo dozvoljeno višeženstvo muslimana.

Aktima o javnopravnom priznanju islama u Austro-Ugarskoj muslimanima nije bilo priznato pravo primjene šerijata u bračnim, odnosno porodičnim i nasljednim stvarima. Predviđeno je da se primjenjuje opšte građansko pravo sve dok se to pitanje ne uredi posebnim zakonom (čl. 7 zakona od 15. VII 1912, odnosno čl. 7 zakona od 27. III 1916.)

Zapaža se da je do priznanja islama u Austro-Ugarskoj došlo neposredno pred prvi svjetski rat (Slovenija i Dalmacija) odnosno u toku rata (Hrvatska i Slavonija). Izgleda da su u korist priznanja islama djelovali ne samo razlozi pravne prirode već i okolnosti političkog oportuniteta (pokušaj osiguranja lojalnosti Muslimana prema Monarhiji).

Na ovaj način, islam je bio javnopravno priznat u jugoslovenskim zemljama prije 1918.

U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno Jugoslaviji, prihvaćen je sistem priznatih vjerskih zajednica. To znači da je zadržana povezanost vjerskih zajednica i države i da je usvojeno načelo ravnopravnosti usvojenih vjeroispovijesti. Ustav Kraljevine SHS od 28. VI 1921. (Vidovdanski) proglasio je u čl. 12.:

»Usvojene veroispovesti ravnopravne su pred zakonom i mogu svoj verozakon javno ispovedati« (st. 1).

»Usvajaju se one vere, koje su u ma kom delu Kraljevine već dobile zakonsko priznanje. Druge vere mogu biti priznate samo zakonom. Usvojene i priznate vere samostalno uređuju svoje unutrašnje verske poslove i upravljaju svojim zakladama i fondovima u granicama zakona« (st. 3).¹⁹⁾

Pošto je u pojedinim dijelovima jugoslovenske države islam zadobio zakonsko priznanje prije 1918. to je i uvršten u red priznatih i usvojenih vjeroispovijesti. U periodu 1918-1941. u Jugoslaviji je za muslimane važno šerijatsko pravo u pitanjima porodičnog i nasljednog prava i stvarima islamskih zadužbina (čl. 109 Vidovdanskog ustava).

Postavlja se pitanje do kada su važili zakoni o priznanju islama u pojedinim pravnim područjima predratne jugoslovenske države. Ovo pitanje je interesantno s obzirom na okolnost da je u periodu prije 1918. priznanje islama vršeno na dva načina: ili je priznat samo islam

¹⁹⁾ Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (obnarodovan u br. 142a Službenih novina na Vidovdan 28. juna 1921. god. u Beogradu), Državna štamparija Kraljevine SHS, Beograd 1925.

kao vjera (Slovenija i Dalmacija, Hrvatska i Slavonija), ili je priznat islam zajedno sa određenim granama islamskog prava (BIH, Srbija i Crna Gora).

Iako je Vidovdanski ustav sadržavao garanciju postojanja šerijatskih sudova, postojeće stanje u pogledu primjene šerijatskog prava kao specifičnosti javnopravnog priznanja islama zadržano je sve do donošenja Zakona o uređenju šerijatskih sudova i o šerijatskim sudijama 21. III 1929.²⁰⁾ Ovim zakonom, šerijasko pravo je zadobilo obavezno važenje na cjelokupnoj teritoriji jugoslovenske države. Nakon toga je uslijedio i Zakon o Islamskoj vjerskoj zajednici Kraljevine Jugoslavije od 31. I 1930. koji je jedinstveno riješio pitanje uprave Islamske vjerske zajednice na jugoslovenskom državnom području.²¹⁾ U čl. 1. ovog zakona se ističe:

»Svi muslimani u Kraljevini Jugoslaviji sačinjavaju jednu samostalnu Islamsku versku zajednicu, pod reis-ui-ulemom kao vrhovnim verskim starešinom.
Islamska verska zajednica javno ispoveda i uči svoju islamsku veru, javno vrši svoje islamske verske dužnosti, i samostalno upravlja i uređuje svoje verske, versko-prosvetne i vakufske poslove«.

Nakon Austro-Ugarske u BiH, stara Jugoslavija je obratila pažnju na pitanje jedinstvenog regulisanja naziva za islamsku vjeru i njene sljedbenike. Predsjedništvo Ministarskog savjeta Kraljevine Jugoslavije je 4. VIII 1932. izdao naređenje br. 1738 svim ministarstvima po kome se pripadnici islama u službenim aktima imaju nazivati i bilježiti imenom »musliman« a vjeroispovijest »islamska vjera« ili »islamska vjeroispovijest« ili samo »islam«.²²⁾ Time je na jugoslovenskom području bila zvanično dokinuta neujednačenost zakonske terminologije u ovom pitanju (muhamedanac, muslim, musliman).

III

Javnopravno priznanje islama u pojedinim državama na jugoslovenskom prostoru predstavljalo je važan faktor u procesu društvene integracije muslimanskog stanovništva te njegovom vjerskom i kulturnom životu u periodu nakon prestanka turske vlasti. S druge strane, samo zakonsko priznanje nije islamu osiguravalo da u konkretnom vremenu ili državnom okviru i stvarno ima takav položaj. Na realizaciju garantovanog pravnog položaja uticali su i mnogi vanprivredni momenti (nasljeđe iz prošlosti, opšti raskorak između proklamovanog i stvarnog stanja u pojedinim državnim cjelinama, politizacija vjerskih zajednica i sl.). U ovom radu se ne može šire ulaziti u razmatranje djelovanja ovih faktora pošto je pažnja posvećena pravnom aspektu pitanja priznanja islama. Može se zato zaključiti da je javnopravno priznaje islama u jugoslovenskim zemljama imalo značaj u

²⁰⁾ Službene novine, br. 73-XXIX, 28. III 1929.

²¹⁾ Službene novine, br. 29-X, 7. II 1930.

²²⁾ Glasnik Vrhovnog starješinstva Islamske vjerske zajednice Kraljevine Jugoslavije, br. 2/1934, 96.

vrijeme kada je država pojedinim vjerskim zajednicama podjeljivala priznanje i kada su na taj način usvojene vjerske zajednice imale status privilegovanih korporacija javnog prava.

Nakon socijalističke revolucije u Jugoslaviji je prihvaćen princip odvajanja vjerskih zajednica od države, a vjera je proglašena za privatnu stvar građana. Vjerske zajednice se smatraju privatnopravnim udruženjima (građanskim pravnim licima), pa država ne »priznaje« ni »usvaja« pojedine vjere niti njihovim sljedbenicima daje poseban status. Samim tim i pitanje javnopravnog priznanja islama je zadržalo samo istorijski značaj.

SUMMARY

After the cessation of the Turkish rule in Yugoslav regions the public legal recognition of Islam took place within the regulation of the general status of Muslim population upon the establishment of the new governmental and legal system. Islam got the status of the legally recognized religion, which meant the right of its adherents to the public profession of Islamic teachings, the performance of religious rites as well as their grouping into the religious community.

The concrete legal form in which the legal recognition was given to Islam was dependent on the circumstances of the historical position and the governmental structure of each particular Yugoslav State. Essentially, two ways of the recognition of Islam were noticeable: either Islam was recognized only as the religion (in Slovenia, Dalmatia, Croatia and Slavonia under the Austro-Hungarian domination) or it was recognized together with certain branches of Islamic law which were applied by religious officials (muftis) or State Shari'a judges (in Bosnia & Herzegovina under the Austro-Hungarian administration, Serbia and Montenegro).

When the first united State of Yugoslav people was founded in 1918, Islam continued being one of the religions confirmed and accepted by law since it had already been legally recognized on the Yugoslav territory (art. 12 of the Constitution of June 28, 1921). By law of January 31, 1930, the new State made it possible for Muslims to establish their United Muslim religious community.

The public legal recognition of Islam in the States on the Yugoslav territory was a very important factor in the process of the social integration of the Muslim population and in their religious and cultural life after the cessation of the Turkish rule.